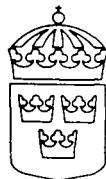

Justitiekammarens yttrande

1988/89:JuU1y

Lagen om vissa internationella sanktioner

1988/89
JuU1y

Till utrikesutskottet

Inledning

I proposition 1988/89:22 har regeringen (utrikesdepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner. Med anledning av propositionen har väckts motion 1988/89:U6 av Ingemar Eliasson m.fl. (fp).

Utrikesutskottet har den 15 november 1988 beslutat inhämta yttrande av justitiekammaren över propositionen och motionen.

Ärendet föranleder följande yttrande från justitiekammarens sida.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bestämmelserna om straffprocessuella åtgärder och vissa andra tvångsmedel i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling skall gälla i fråga om brott mot sådana förbud mot in- eller utförelse och mot vissa andra åtgärder, som avses i lagen om vissa internationella sanktioner. De åtgärder det gäller är rätt att inleda förundersökning m.m., ta egendom i beslag samt företa husrannsakan, kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning. I detta syfte föreslås att i lagen om vissa internationella sanktioner införs en ny bestämmelse, enligt vilken ifrågakavarens regler i varusmuggningslagen skall gälla i fråga om brott mot förbud som avses i lagen om vissa internationella sanktioner.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1989.

Gällande ordning m.m.

Lagen om vissa internationella sanktioner, som trädde i kraft den 1 juli 1971, tillkom för att ge regeringen möjlighet att snabbt vidta åtgärder i den mån sådana påkallas med anledning av beslut eller rekommendationer som har meddelats av FN:s säkerhetsråd. Med utgångspunkt i lagen om vissa internationella sanktioner gäller för närvarande två av regeringen utfärdade förordningar om sanktionsåtgärder, nämligen dels förordningen (1977:1127) om vissa sanktioner mot Sydafrika (senast ändrad 1988:565), dels förordning-

en (1987:477) om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia (senast ändrad 1987:1141). Den förstnämnda förordningen avser förbud mot in- och utförsel m.m. av krigsmateriel och liknande materiel. Den andra avser förbud mot in- och utförsel m.m. av varor. Med varor avses – med vissa undantag – materiella ting av lös egendoms natur, och förordningen gäller endast yrkesmässig handel med sådana varor.

Överträdelse av förbud som utfärdats med stöd av lagen om vissa internationella sanktioner är straffsanktionerade genom en särskild bestämmelse i lagen (11 §). För uppsåtliga brott föreskrivs böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst fyra år. För gärningar som begås av grov oaktsamhet är straffet böter eller fängelse i högst sex månader. Ringa fall liksom anstiftan av och medhjälp till en gärning är straffria.

I varusmuggningslagen finns bestämmelser om förundersökning m.m. (13 och 14 §§), om beslag (15–17 §§) samt om husrannsakan (18 §), kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning (19 §). Enligt huvudregeln i 19 § (senast ändrad 1988:431) får kroppsvisitation och ytlig kroppbesiktning företas mot en person om det förekommer anledning att personen har på sig gods som är underkastat beslag enligt lagen. I 15 § föreskrivs att egendom som kan antas vara förverkad enligt lagen får tas i beslag. Enligt 9 och 10 §§ får bl.a. gods som varit föremål för varusmuggling eller försök därtill förklaras förverkat liksom – i vissa fall – även vad som använts som hjälpmedel vid sådana brott eller vid olovlig befattning med smuggelgods.

I 27 § varusmuggningslagen föreskrivs att lagens bestämmelser – bland dem således de om tvångsmedel i 13–19 §§ – inte är tillämpliga om i lag eller författning angående förbud mot införsel eller utförsel av visst gods givits särskilda föreskrifter om påföljd för överträdelse av förbudet. Som framgått ovan finns i lagen om vissa internationella sanktioner en sådan särskild påföljdsbestämmelse; 13–19 §§ gäller således inte i fall som avses i de två förordningarna.

Utskottets överväganden

I *propositionen* hänvisar föredragande statsrådet (s. 5) till att generaltullstyrelsen i en promemoria anfört att kontroll av in- och utförsel förbud enligt lagen om vissa internationella sanktioner skulle kunna effektiviseras om tullmyndigheterna tillades de befogenheter som tillkommer dem enligt varusmuggningslagen. Statsrådet redovisar att rikspolisstyrelsen har lämnat förslaget utan erinran.

I *motionen* framhålls att förslaget i ett avseende är för långtgående. Med hänsyn till att förordningen om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia gäller endast yrkesmässig handel med varor är det enligt motionärerna inte motiverat med möjlighet till kroppsvisitation och kroppsbesiktning för att kontrollera bestämmelsernas efterlevnad. Enligt motionärerna är det bortsett från ädelmetaller och ädelstenar svårt att tänka sig att någon i syfte att bedriva yrkesmässig handel med varor smugglar dessa på kroppen eller i handbagage.

Utskottet vill för sin del först framhålla vikten av att berörda myndigheter

har möjligheter att effektivt övervaka att det inte sker brott mot de förbud som har utfärdats vad gäller handel m.m. med Sydafrika och Namibia, och det kan noteras att inte heller motionärerna härvidlag är av annan uppfattning.

Vad gäller den av motionärerna särskilt berörda frågan om omfattningen av de tvångsmedel som myndigheterna skall få möjlighet att använda vill utskottet till en början uttala förståelse för den omtanke om den personliga integriteten som motionärernas uppfattning ger uttryck för. Utskottet har också vid flera tillfällen betonat att vid lagstiftning om och användning av tvångsmedel rättssäkerhets- och integritetshänsyn måste nogt vägas mot krav på effektivitet.

Beträffande kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning – de tvångsmedel som avses i motionen – kan utskottet konstatera att berörda myndigheter i dag har dessa möjligheter i sådana fall där varusmuggningslagen är direkt tillämplig, dvs. i det stora flertalet fall av olaga in- och utförsel av t.ex. narkotika och alkohol. Vidare kan konstateras att det i valutalagstiftningen finns en bestämmelse – 14 § valutalagen (1939:350) – motsvarande den som nu föreslås bli införd i lagen om vissa internationella sanktioner.

Vad angår frågan om det skulle vara mindre sannolikt att någon som ett led i yrkesmässig handel på eller nära kroppen medför något i strid mot ifrågavarande förbud kan det enligt utskottets mening väl tänkas att så kan vara fallet även beträffande annat än ädelmetaller och ädelstenar. Vad utskottet därvid i första hand avser är elektronisk utrustning av sådan storlek att den är litet utrymmeskrävande, t.ex. transistorer och s.k. mikrochips, samt datamateriel som disketter och liknande. I anslutning härtill kan påpekas att den föreslagna bestämmelsen blir tillämplig inte bara på den av motionärerna nämnda förordningen om förbud mot handel med Sydafrika och Namibia utan också på förordningen om vissa sanktioner mot Sydafrika; i den senare förordningen, som gäller krigsmateriel och liknande, finns ingen bestämmelse om att den avser endast yrkesmässig handel.

Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört anser utskottet att det inte finns skäl att motsätta sig den av regeringen föreslagna regleringen.

Utskottet vill tillägga att det inom justitiedepartementet för närvarande pågår överväganden om olika tvångsmedelsfrågor, och att utredningen med uppdrag att se över lagen om straff för varusmuggning (Fi 1986:05) enligt sina direktiv (dir. 1986:24) överväger bl.a. frågor om den nuvarande ordningen vad gäller förundersökning och möjligheter att använda tvångsmedel.

Avslutningsvis vill utskottet fästa uppmärksamheten på att tidpunkten för lagens ikraftträdande – med hänsyn till den tid som kan komma att åtgå för riksdagsbehandling och utfärdande – bör senareläggas i förhållande till vad regeringen har föreslagit.

Stockholm den 6 december 1988

På justitieutskottets vägnar

Göthe Knutson

Närvarande: Göthe Knutson (m), Ulla-Britt Åbark (s), Jerry Martinger (m),
Birthe Sörestedt (s), Ingbritt Irhammar (c), Bengt-Ola Rytta (s), Eva
Johansson (s), Björn Ericson (s), Anders Svärd (c), Berith Eriksson (vpk),
Kent Lundgren (mp), Sigrid Bolkéus (s), Göran Ericsson (m), Kjell-Arne
Welin (fp), Bengt Harding Olson (fp) och Christina Pettersson (s).

1988/89:JuU1y